

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Lausunto

VNS 6/2009 vp , Pekka Alenius, pj, Jere Riikonen, vpj, Suomen Merentutkijat – Havsforskarna i Finland ry

Suomen Merentutkijat – Havsforskarna i Finland ry kiittää ympäristövaliokuntaa mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta ja esittää lausuntonaan seuraavan:

Huoli Itämerestä on rantavaltioita yhdistävä tekijä. Suomen Merentutkijat pitää hyvänä, että Itämeri-politiikka painottuu meriympäristön ja meriliikenteen kysymyksiin. Painotus tukee kokonaisvaltaista Itämeren politiikka avaamalla valtioiden välistä keskustelua myös muista yhteisistä kysymyksistä.

Itämeri-politiikan, Itämeren merellisen ympäristön tilan arvioinnin ja tilan parantamiseen tähtäävien toimien on perustuttava korkeatasoiseen tieteelliseen tutkimukseen ja seurantaan.

Suomi on maantieteellisesti ainoa Itämeren maa, jonka välittömästä läheisyydestä löytyy Itämeren kaikki tyypiltään erilaiset merialueet saaristoineen ja erityisongelmineen. Niiden ymmärtäminen edellyttää Itämeren kokonaisuuden tuntemista. Suomalaisen merentutkimuksen ehdoton intressi on tutkia koko Itämerta monitieteellisesti luotettavan tiedon tuottamiseksi ja poliittisten päätöksiensä tueksi. Suomella on edelleen syy ja mahdollisuus olla johtava Itämeren tutkimusmaa, vaikka Itämeritutkimuksemme uskottavuus ja monitieteellisen tutkimuksen nouseva kehityssuunta häiriintyivät pahasti vuoden 2009 alussa tapahtuneesta Merentutkimuslaitoksen lakkauttamisesta.

Valtioneuvoston selonteossa mainitaan Eduskunnan edellyttämä selvitys merentutkimuksen kehityksestä ja rahoituksesta syyskuussa 2010 ja sitä varten perustettu työryhmä. Selonteossa ei kuitenkaan viitata lainkaan eduskunnan edellyttämään laajemman merentutkimuksen keskuksen perustamismahdollisuuksien selvittämiseen.

Itämerta ei tule tarkastella valtameristä erillisenä, koska siihen kohdistuvat samat globaalisti merkittävät uhat kuin valtameriinkin; vedenkorkeuden nousu, merten happamoituminen ja kalakantojen uhkaavan nopea väheneminen. Onnistuneen Itämeri –politiikan varmistamiseksi Suomen tulisi olla aktiivinen toimija myös Pohjois-Atlantissa ja globaalissa merentutkimuksessa ja meripolitiikassa. Selonteossa mainitaan HELCOM lukuisia kertoja, mutta ei muita kansainvälisiä merentutkimusorganisaatioita (kansainvälinen merentutkimusneuvosto, ICES, sekä hallitusten välinen meritieteellinen komissio, IOC), joiden perustajajäseniä Suomi oli. Näillä on vähintäänkin välillisesti merkittävä osa onnistuneen Itämeri –politiikan toteuttamisessa.

Selonteossa on lueteltu suuri joukko enemmän tai vähemmän konkreettisia toimenpiteitä Itämeren tilan parantamiseksi. Useimmissa niistä tuetaan hyviä päämääriä, mutta tuen laatu ja laajuus jäävät monissa kohdin auki. Suomen Merentutkijat ry kiinnittää erityisen huomion siihen, että tutkimuksen ja Itämeren tilan seurannan osuus toimenpiteissä on hyvin vähäinen.

Suomen ravinnepäästöt Itämereen ovat edelleen henkeä kohti laskettuina korkeita. Maataloutemme ravinnepäästöjä vähentävät toimet (19-25) painottuvat mielestämme osin liikaa vapaaehtoisein valtion varoin tuettuihin toimiin. Ilmastonmuutosskenaarioiden valossa luonnonolot tulevat Suomessa aikaa myöten suosiollisemmiksi maanviljelylle ja siksi olisi syytä ajoissa siirtyä kestävään maatalouskulttuuriin. Viljelijöiden kouluttaminen tilakohtaisiin kustannushyötylaskelmien tekoon voisi jopa johtaa tilakohtaisiin säästöihin, liikalannoituksen vähenemiseen ja julkisen tuen tarpeen vähenemiseen.

Valtioneuvoston toimenpiteet ammattikalastuksen, vapaa-ajankalastuksen ja kalastusmatkailun kehittämiseksi jäävät epäselviksi. Kalastukseen liittyvissä toimissa olisi pidettävä huoli siitä, että niillä on merkitystä koko Itämeren ekosysteemiin ja lisäksi myös globaalia esimerkkiarvoa.

Suomen Merentutkijat katsoo, että selonteossa ehdotetuissa toimissa ei panosteta tutkimukseen ja Itämeren merellisen ympäristön pitkäaikaisten muutosten ja niiden syiden tutkimuksen resurssien turvaamiseen riittävästi. Tämä koskee myös merentutkimuksen tarvitsemaa infrastruktuuria (mm. tutkimusalueet ja mereen ankkuroitava tutkimuslaitteisto). Eduskunnan myöntämän lisärahoituksen turvin merentutkimusalue Arandan tekninen taso voidaan turvata, mutta sekä vuonna 2009, että vuoden 2010 suunnitelmassa laivan käyttöaste on laivan tähänastisen käyttöhistorian keskimääräistä vuosittaista käyttöä alemmalla tasolla, vaikka alus on parhaiten Itämeren tutkimukseen soveltuva koko Itämeren alueella.

Suomen Merentutkijat ry:n mielestä meren ja merellisen osaamisen merkitystä Suomelle ei voi yliarvioida. Esimerkkinä vaikkapa Suomen mahdollisesti kaikkien aikojen suurimmat yksittäiset vientikaupat, valtameriristeilijät. Suomen Merentutkijat ry on huolestunut siitä että meriasioiden paino on valtiollisella tasolla julistuksista ja ohjelmista huolimatta käytännössä viimeaikoina huomattavasti pienentynyt ja edelleen pienenevässä mm. väylävirastouudistuksen myötä. Tällöin on vaarana sekä kansallinen uskottavuusvaje että maahamme kertyneen korkeatasoisen merialojen osaamisen hiipuminen.

Suomen Merentutkijat ry esittää, että

- eduskunnan edellyttämä selvitystyö laajemman merikeskuksen perustamismahdollisuuksista (EV 177/2008 vp) pantaisiin kiireellisesti vireille parlamentaarisesti johdettuna toimintana
- meriasiat nostettaisiin sekä tutkimuksellisesti, että käytännöllisesti nykyistä merkittävämmälle tasolle keskittämällä ne yhden ministerin hoidettavaksi
- turvattaisiin riittävät tutkimus- ja seuranta-resurssit Suomen nostamiseksi johtavaksi Itämerentutkimusmaaksi